

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

LAUSUNTOPYYNTÖ STM/449/2019

Lausunto Sosiaali- ja terveysministeriölle Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu-raportista

Lähisuhdeväkivallan sovittelu tarjoaa osapuolille rauhallisen ja luottamuksellisen tilaisuuden tarkastella tapahtunutta rikosta ja kokonaistilannettaan sekä suunnitella omaehtoisia ratkaisuja tilanteensa muuttamiseksi. Lähisuhdeväkivallan sovittelu on tärkeä ja täydentävä palvelu rikosprosessin ja muihin tukipalveluihin ohjautumisen välillä. Lähisuhdeväkivallan sovittelun kerättyä tietoja vahvistaa palvelua osapuolille tarjottavana omaan elämäntilanteeseen vaikuttamisen mahdollisuutena, sillä väkivaltatilanteen uusiutuessa ei sovittelupalvelu ole enää käytävissä.

Lähisuhdeväkivallan sovitteluprosessin sekä ammattihenkilöstön ja vapaaehtoisten sovittelijoiden koulutusten kehittäminen ja valtakunnallisten linjausten vahvistaminen on hyvä ja kannatettava asia. Kehittämisessä on kuitenkin tärkeää huomioida jo olemassa oleva laadukas pohja ja sovittelukentältä löytyvä osaaminen, jotka vastaavat jo nykytilassaan monelta osin lähisuhdeväkivallan sovittelua kohtaan esitettyyn kritiikkiin.

Keski-Suomen sovittelutoimisto selvittää lähisuhdeväkivallan sovittelun edellytyksiä Lain rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (9.12.2005/1015) vaatimusten ja Lakivaliokunnan (LaVM 13/2005) suositusten mukaisesti lähisuhdeväkivallan ilmiön erityispiirteet huomioiden. Kaikissa lähisuhdeväkivasovitteluissa ja lähisuhteessa tapahtuneissa muissa rikosasioissa järjestetään aina erillistapaamiset sovittelun edellytysten arvioimisen tueksi. Keski-Suomen sovittelutoimistossa katsotaan, että kaikki lähisuhteessa tapahtuneet rikokset sisältävät henkisen tai fyysisen väkivallan mahdollisuuden ja vaativat siksi lähisuhdeväkivallan sovitteluprosessin noudattamista.

Keski-Suomessa jokainen lähisuhdeväkivallan sovittelun edellytyksiä selvittävä sovittelun ohjaaja ja niissä vapaaehtoisina toimiva sovittelija on suorittanut valtakunnallisen viiden opintopisteen laajuisen Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja sovittelutoimijoiden laatiman lähisuhdeväkivallan sovittelijoiden koulutusohjelman. Lähisuhdeväkivaltaa sovittelevat vapaaehtoiset sovittelijat ovat sitoutuneet osaamisensa jatkuvaan kehittämiseen. Lähisuhdeväkivaltaa sovittelevat vapaaehtoiset veloitetaan osallistumaan tuntimäärältään vuosittain vahvistettavan laajuisiin työnohjauksellisiin tapaamisiin ja koulutuksiin. Lähisuhdeväkivallan sovitteluprosessi toteutetaan ammattihenkilöstön ja vapaaehtoisten sovittelijoiden tiiviissä yhteistyössä jokaisen sovittelun osapuolten tilannetta yksilöllisesti tarkastellen. Sovitteluprosessin aikana hyödynnetään Danielan lomaketta. Tilanteessa jossa sovittelun edellytykset eivät toteudu koko prosessin ajan, sovittelu keskeytetään välittömästi.

Työryhmän raportissa kerrotaan, että Keski-Suomen sovittelutoimistoon ohjattiin vuonna 2017 valtakunnallisesti suurin määrä lähisuhdeväkivallan sovittelualoitteita suhteessa muihin toimialueen sovittelualoitteisiin (26% kaikista sovitteluun ohjatuista tapauksista). Raportista

ei käy ilmi, että näistä aloitteista vain noin puolet johti tapaamiseen yhteisessä sovittelussa. Puolessa aloitteista sovittelun edellytykset eivät lähtökohtaisesti täyttyneet tai edellytysten toteuttiin olevan puutteelliset erillistapaamisten jälkeen. Aloitteiden ohjautuminen sovittelutoimistoon kuitenkin mahdollisti lähisuhdeväkivalta-aloitteiden osapuolten ohjaamisen muihin heidän tilanteisiinsa paremmin soveltuviin palveluihin.

Keski-Suomen alueella poliisi- ja syyttäjäviranomaiset tuntevat lähisuhdeväkivallan sovittelu-prosessin, sen mahdollistaman yksilöllisen kuulluksi tulemisen ja sovittelussa toteutettavan laadukkaan palveluohjauksen. Tilastollisesti merkittävän lähisuhdeväkivalta-aloitteiden määrän voi katsoa kuvastavan luottamusta sovittelutoimiston ammattihenkilöstön kykyyn arvioida sovittelun edellytysten toteutumista, ammattihenkilöstön sitoutumiseen tehdä valtakunnallisesti asetettujen kriteereiden mukaisia päätöksiä sekä vapaaehtoisten sovittelijoiden ymmärrykseen lähisuhdeväkivallan sovittelun erityispiirteistä. Sovittelualoitteita tekevät viranomaiset tukevat osapuolten oikeutta keskinäiseen kohtaamiseen sovittelun edellytysten täytyessä.

Selvitystyöryhmän kehittämis ehdotukset

- 1) Sovitaan yhteiset kriteerit, millaisia tapauksia voidaan ohjata sovitteluun

Yhteisesti vahvistettavat ohjaukriteerit ovat suositeltava toimenpide ja ne tukevat asiakkaiden valtakunnallisesti yhdenmukaista kohtelua. Lähisuhdeväkivallan ilmiöstä ja sovittelusta tutkijoille tarjottava koulutus vahvistaa valtakunnallisia ohjaukäytäntöjä. Kaikki toimijoiden välistä avointa yhteistyötä lisäävät toimenpiteet ovat kannatettavia.

- 2) Luodaan yhtenäinen ohjeistus ja systemaattiset työvälineet lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelun edellytysten arvioimisen, sovittelun ja sovittelun keskeyttämisen avuksi

Keski-Suomen sovittelutoimisto suhtautuu kriittisesti kehittämiskokonaisuuden kohdassa yksi ehdotettuihin ammattihenkilöstön osallistumiseen toisena sovittelijana jokaiseen lähisuhdeväkivallan sovitteluun sekä lähisuhdesovitteluihin erikoistuneen sosiaalityöntekijän palkkaamiseen. Sovittelutoimistojen ammattihenkilöstöä on suhteessa vähän ja yhden kokonaisen asiakasryhmän keskittäminen yhdelle työntekijälle tekee toiminnasta haavoittuvaa ja vaarantaa palvelun saatavuuden. Täydennyskoulutusta on kannattavampaa kohdentaa jo olemassa olevalle valmiiksi ammattitaitoiselle henkilöstölle. Lähisuhdeväkivallan ohjaamisen tulisi olla jokaisen sovittelun ohjaajan perustyötä, johon jokaiselle tarjotaan riittävä määrä koulutusta. Ammattihenkilöstölle on suositeltavaa sopia valtakunnallinen kriteeristö lähisuhdeväkivallan sovitteluiden ohjaamiseen tarvittavan perus- ja täydennyskoulutuksen määrästä.

On merkityksellistä erottaa toisistaan ammattihenkilöstön ja vapaaehtoisten sovittelijoiden tehtävät. Ammattihenkilöstö vastaa sovittelun edellytysten arvioimisesta, vapaaehtoisten sovittelijoiden rekrytoimisesta, perus- ja täydennyskouluttamisesta sekä asiaan soveltuvan vapaaehtoissovittelijajarin valinnasta jokaiseen sovitteluun. Lähisuhdeväkivaltaa sovittelevat vapaaehtoiset on valittu tehtäväänsä erityisen rekrytointiprosessin kautta, jossa on arvioitu riittävän sovittelukokemuksen vaatimusta sekä heidän henkilökohtaista soveltuvuuttaan. Jokainen tehtävään koulutettu vapaaehtoinen sovittelija rikastaa toimintaa omalla henkilökohtaisella osaamisellaan ja sitoutuneisuudellaan sovittelutoimintaan. Ohjaaja ja vapaaehtoiset sovittelijat tekevät tiivistä yhteistyötä koko sovitteluprosessin ajan. Ammattihenkilöstö osallistuu sovitteluun sovittelijan roolissa tarvittaessa sekä tilanteissa, jossa edellytysten selvittäminen vaatii erityistä perehtymistä tai tilanteissa, joissa päätös sovittelupalvelun myöntämisestä voidaan arvioida

vasta erillistapaamisten jälkeen. Prosessin toteutumisessa tulisi luottaa ammattihenkilöstön arviointiin oikeasta lähestymistavasta. Edellä mainitut henkilöstöä koskevat kehittämis ehdotukset asettavat sovittelutoiminnalle myös sellaisen taloudellisen haasteen, joihin ei nykytilanteessa ole resursseja vastata.

Kehittämiskokonaisuuden kohdassa kaksi ehdotetut työryhmän perustaminen, yhteisten työvälineiden ja kriteeristöjen luominen sekä toistuvan väkivallan käsitteen määrittelemine ovat tervetulleita ja suositeltavia toimenpiteitä. Toteutuessaan ne selkiyttävät sovitteluun ohjaamista, vahvistavat sovittelutoiminnan laatua ja asiakkaiden tasapuolista kohtelua sekä tukevat ammattihenkilöstön tekemää työtä. Työryhmään olisi suositeltavaa sisällyttää riittävä määrä sovittelutoiminnan ammattihenkilöstöä muiden toimijoiden lisäksi.

Asiakkaiden palveluohjaus on pysyvä osa lähisuhdeväkivallan sovitteluprosessia ja tehtävää toteutetaan prosessin kaikissa vaiheissa. Sopu-tietojärjestelmä mahdollistaa jatkossa palveluohjaamisen systemaattisen tilastoimisen. Lisäksi palveluohjausta voidaan seurata sovittelijoiden tekemän työn raportoinnin kautta. Palveluohjauksen kirjaaminen sovittelusopimukseen ilman asiakkaiden suostumusta vaarantaa sovittelun luottamuksellisuuden, joten sopimuksen hyödyntämistä palveluohjauksen mittaamisen keinona tulisi suhtautua harkiten. Kun palveluihin ohjaamista tai niihin sitoutumista kirjataan sovittelusopimukseen, tulisi kirjaamisen perusteena olla aina asiakkaiden tahto.

Tukihenkilön käyttö on asiakkaiden oikeus. Tukihenkilön käyttö lähisuhdeväkivallan sovitteluissa ei ole yleistä, mutta mahdollisuudesta informoiminen kuuluu edellytysten selvittämisen prosessiin. Myös ammattihenkilöstön asiakkaille alkuselvityksessä kertomaa oikeutta käyttää tukihenkilöä kannattaa tilastoida Sopu-tietojärjestelmässä.

Keski-Suomen sovittelutoimisto katsoo vakiintuneen seurantakäytännön lähisuhdeväkivallan sovitteluissa hyväksi asiaksi, kun velvollisuus seurantaan ilmaistaan avoimesti asiakkaille jo sovitteluprosessin alussa.

Kaikkeen lähisuhdeväkivallan sovittelusta tehtävään tutkimukseen suhtaudutaan myönteisesti silloin, kun tutkimus toteutetaan asiakkaita kunnioittavalla tavalla, tutkimukseen osallistuminen perustuu asiakkaiden suostumukseen ja kohdistuu asiakkaisiin, jotka ovat valinneet osallistua sovittelupalveluun.

- 3) Uudistetaan lähisuhdeväkivallan koulutusta ja varmistetaan koulutuksen saatavuus yhteisistä kriteereistä, ohjeistuksesta ja lähisuhdeväkivaltailmiöstä

Kaikki ammattihenkilöstön työtä, asiakkaiden tasavertaista kohtelua ja ammattirajat ylittävän yhteistyötä lisäävä ja tukeva koulutus on tervetullutta sovittelun kentälle. Erityisesti yhteiset koulutukset lähisuhdeväkivaltaa sovitteluun ohjaavien poliisi- ja syyttäjäviranomaisten kanssa ovat tervetulleita ja tukevat valtakunnallisesti hyvien ja avointen yhteistyökäytäntöjen vakiintumista. Yhteisiä koulutuksia voi olla hyödyllistä suunnitella myös lähisuhdeväkivallan muiden palvelutahojen kanssa.

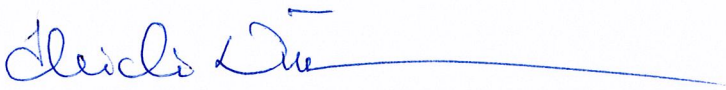
Lähisuhdeväkivallan sovittelusta käytävä yhteiskunnallinen keskustelu on ollut tähän saakka varsin kriittistä ja erilaisia huolenaiheita korostavaa. Onkin tärkeää luoda tilaa avoimelle keskustelle lähisuhdeväkivallan sovittelun hyödyistä huolten käsittelyn rinnalle. Sovittelupalvelu

Keski-Suomen sovittelutoimisto

28.2.2019

tarjoaa mahdollisuuden kummankin väkivallan osapuolen kohtaamiseen, tukemiseen ja tuki-
palveluihin ohjaamiseen, sellaisissa tilanteissa, joissa kaikki sovittelun edellytykset täyttyvät.

Jyväskylässä 28.2.2019

Heidi Nieminen
Vastaava sovittelun ohjaaja
Keski-Suomen sovittelutoimisto